

dolaret: nec tamen ausus aperte dicere quod Dominica dies esset, hac illum voce commonuit: « Domine, inquit, rex, cras erit secunda feria. » Qua commonitione rex ad se reversus, et quia virgam dolaverat Dominica die vehementius dolens, et dolaturas virgæ collegit, et collectas super manum suam igne adhibito combussit. Quibus combustis, manus ejus apparuit illæsa. Innovatum est illud miraculum quod olim apud Babylonem in tribus pueris celebratum est. Ad consummandas virgæ particulas ignis vim naturalem habuit, nec omnino lædere valuit innocentis regis manum.

394 CAPUT XXXIX.

Episcopus ridicula effutire solius, apparet post mortem ulcerosis ac tumidis labiis; et septem fratrum servato per dies aliquot silentio liberatur.

Sanctus Hugo abbas Cluniensis, episcopum quemdam sæpe reprehendendo commonuit, ut ridiculosa quæ male consueverat verba proponere di-

mitteret, addens quod nisi in præsentem vitam correret, post mortem tumentibus labiis et spumoso ore deformis appareret. Episcopus non correxit. Defunctus est. Cuidam sacerdoti apparuit, et, ut sanctus prædixerat, ulcerosis tumida labiis ora præferebat. Petit auxilium Patris flebiliter, quem pie corripientem audire noluit. Sacerdos refert Patri quod viderat: miseretur abbas, et excessum ejus septem fratrum silentio sanare festinat. Septem fratres eligit, quibus septem diebus pro episcopo silere præcipit. Septimus transgreditur, silentium solvit. Reddit episcopus ad sacerdotem, fractum silentium accusat, de transgressione conqueritur, de dilata oris sanitate pro inobedientia septimi causatur. Audiens hoc abbas, transgressorem invenit, et septenarium alio silentio instaurat. Quo completo, tertio præsul apparuit, gratias agens abbati, pontificali indutus chlamide, os sanatum ostendens.

DIATRIBA

DE ILLUSTRATI GENERE S. BERNARDI

ABBATIS CLAREVALLENSIS.

395 PRÆFATIO.

Utro quidem concesserim in eorum sententiam, qui super illa Romani Breviarii clausula, qua S. Bernardus *honesto loco natus* dicitur, sacram Rituum Congregationem adeundam putant. Etenim qui hæc legens, de Bernardi natalibus aliud nihil norit, facile illum opinetur plebeiis ortum parentibus, puta agricolis, aut opificibus aliisque ejusdem notæ, cum tamen illum utroque parente fuisse constat perquam nobilem. Sane veritas tum in omni historia elucere debet, tum in iis maxime, quibus orbe toto catholice basilicæ personant, divinis officii, ne si ea alicubi neglecta appareat, ansa præbeatur fidei hostibus calumniandi, et alias pariter sacrarum lectionum partes, quæ de mysteriis rebusque ad salutem necessariis pronuntiant, vocandi in dubium. Adde, et hæc Bernardi natalium depressione, nonnullam viro sanctissimo, et de Ecclesia quam optime merito 396 injuriam fieri, dum ejus virtuti suus quidam splendor, ac sua veluti basis detrahitur, si vere prudens quisque existimat virtutem nobilitati impositam, insitamque, et alius eminere et fulgere illustrius. At nolim frivolis rationibus aut obscuræ fidei testimoniis astrui sancti viri clarum genus. Rem totam diligentius excutiamus, in qua certi aliquid ac solidi proferamus, primum illud nobis demonstrandum est nobilem fuisse Bernardum: deinde equestris ordinis, quem illis tem-

poribus *Militiam* vulgo nuncupabant: ad hæc antiquæ in eo gradu originis: denique et per matrem Aalydem, quæ Bernardi Montisbarri dynastæ filia erat, ex antiquis Burgundiæ ducibus prognatum.

SECTIO PRIMA.

Non est derivatum stemma Ordinis Cisterciensis a S. Bernardi insigni gentilitio

Bernardum Barnabas de Montaluo, Mariana lib. x Historiæ Hispaniæ, cap. 12; Bonifacius Simonetta lib. II Historiæ suæ, et alii nonnulli e recentioribus, ortum volunt ex ea ducum Burgundiæ gente cui caput fuit rex Francorum Robertus: adeoque non Galliæ tantum, sed et Hispaniæ, et Lusitaniæ regum consanguineum prædicant, quo Bernardo, inquit Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus, anno Christi, 1105, cap. 1, num. 4, *cunctos Christianos principes arcto sanguinis fœdere devinciant*. Id vero probare se putant ex Ordinis Cisterciensis antiquis insignibus, quæ cum eadem ipsa 397 sint, quibus usus constat veteres illos Burgundiæ duces, nempe zonæ aureæ tres in palma cærulea, sive, ut nunc loquuntur, senæ fasciæ ex auro et cyano dextrorsus obliquatæ in margine purpureo, a Bernardo, qui ex ducum illorum familia originem traxerit, eum morem opinantur derivatum, ut nimirum antiqui Patres Cistercienses, qui Bernardum Ordinis sui non quidem primum auctorem, sed propagatorem agnoscerent, ac singularem

patronum, gentilitia ejus insignia pro suis habere. At hæc referens Philippus a sancto Joanne Baptista, in Vita S. Bernardi Italice a se conscripta, lib. III, cap. 29, merito negat in sui stemmatis dellectu spectasse Cistercienses ad alumnorum suum Bernardum; sed potius ad illam Burgundiæ ducum familiam, quorum maxime beneficiis atque auctoritate fundatus est, crevitque in gentem magnam eorum Ordo. Quod vero addit, Tecelino S. Bernardi patri ea fuisse familiaria insignia, quæ ad S. Bernardi effigiem expressit ante annos prope ducentos Hermannus Schedel in Chronico Chronicorum, videlicet in scuto nigro balteum, auri et minii ductu gemino tessellatum, quæ plerique opinantur esse ipsamet vel S. Bernardi, vel abbatie Clarevallensis antiqua insignia, nos infra seorsim accuratius discutiemus.

398 SECTIO SECUNDA.

S. Bernardi nobilitatem ostendit Humbelinæ sororis ejus, itemque fratris, nempe Guidonis ejus fratris conjugis nobilitas.

Fuerunt Bernardo fratres quinque, soror unica, utroque omnes parente hoc ordine geniti. Primogenitus fuit Guido, secundus, Gerardus, tertius Bernardus, quarta Humbergæ, de aviæ maternæ nomine, sive Humbelina (nam hic illi fuit nascendi ordo, teste Joanne Eremita in Vita S. Bernardi), quintus Andreas, sextus Bartholomæus, septimus et ultimus Nivardus. His omnibus sors natalium conditioque communis. Non potuit nobilis germanæ non esse frater nobilis. De Humbergæ, sive Humbelina Bernardi sorore hæc Guillelmus abbas, lib. I Vitæ S. Bern., c. 6, omni major exceptione testis: *Soror quoque eorum in sæculo nupta, et in sæculo dedita, cum in divitiis sæculi periclitaretur, tandem aliquando inspiravit ei Deus ut fratres suos visitaret*. Narrat deinde ut ad Clarevallem veniens cum comitatu superbo et apparatu, eoque a fratribus increpita, et de vita ad matris communis Aalydis exemplar componenda serio admonita, multis perfusa lacrymis abcesserit, ac deinde subdit: *Stupebant omnes adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu et victu, in medio sæculi vitam ducere eremiticam*. Vellem Brittone antiquiorum scriptorem, qui cum illo diceret; Humbelinæ maritum fuisse fratrem ducissæ Lotharingiæ. Ariolari mihi nefas puto. Ad Guidonis uxorem transeamus.

399 Si in matrimoniis, ut mos est, conjugum spectata est æqualitas, nobilis deprehenditur Guido ex conjugis nobili. Guillelmus abbas, lib. I Vitæ S. Bernardi, cap. 3; *Guido primogenitus fratrum conjugio jam alligatus erat, vir magnus et præ aliis jam in sæculo radicans. Hic primo paululum hæsitans, sed continuo rem perpendens et recogitans, conversioni consensit, si tamen conjux annueret. Verum id quidem de juvenula nobili et paululas filias nutriende pene impossibile videbatur*. Et post pauca: *Hæc denique juxta morem ecclesiasticum separata a viro, interveniente parili voto castitatis, in cœtum sancti-*

PATROL. CLXXXV.

monialium transit seminarum, religiose usque hodie serviens Deo. Bernardus Britto, in suis Chronicis sive Annalibus Cisterciensibus, Guidonis uxorem filiam fuisse ait comitis Florestensis. Forestensem fortasse, seu Foresiensem voluit dicere. Si sic habet, primæ igitur erat nobilitatis, cum illis temporibus, comitum familiæ iis qui nunc sunt principibus tantum non æquarentur, regesque ipsos aut consanguinitate aut saltem affinitate pleræque attingerent. Sed optandum esset ut Britto assertionem suam aliquo antiquitatis testimonio firmaret. Mihi satis est ad propositum nobilem illam fuisse vel teste Guillelmo abbate. Hanc postquam a viro in Cisterciensem Ordinem concedente separata est, opinor monialem factam in Juliaco, seu Julleio quod primum monasterium exstructum esse excipiendis nobilibus feminis, quæ Bernardi et sociorum exemplis sæculo renuntiarunt, tradit Guillelmus abbas, lib. I Vitæ S. Bernardi, cap. 4, apud Sürium die 20 Augusti, his ipsis verbis, quæ mirati sumus in nonnullis ejusdem operis editionibus præmitti, nam eadem refert ex 400 ms. codice Jacobus Merlonus in editione Parisiensi anni 1645 operum S. Bernardi. Nec dubium quin auctorem habeant Guillelmum abbatem, qui tamen videtur ea Vitæ S. Bernardi jam a se in publicum emissæ, posterius, ut sæpe fit, inseruisse, unde est quod in multis exemplaribus non reperiuntur: *Quia vero ex prædictis sociis ejus, videlicet Bernardi, uxori aliqui fuerant, et uxores quoque cum viris idem votum sanctæ conversationis inierant, per ipsius sollicitudinem edificatum est eis cœnobium sanctimonialium seminarum, quod Julleium dicitur, in Lingonensi parochia: quod Domino cooperante, magnifice satis excrevit, usque hodie religionis opinione celebrimum, et personis ac possessionibus dilatatum; sed et propagatum jam per loca alia, et non cessans adhuc ampliorem facere fructum*. In Juliacum ergo cum secessisset illa Guidonis olim conjux circiter annum Christi 1113, aut 1114, eique novo monasterio dedisset initium, post annos aliquot ex eo coloniam duxisse videtur in Prætumlongum, vulgo Pralon, quatuor admodum leucis horariis dissitum ab urbe Divione, Sombornionem versus, ejusque cœnobii fundamenta jecisse circa annum Christi 1140, S. Bernardo Clarevallensi abbate, et Godefrido Lingonensi episcopo adjuvantibus. Id vero ut sentiam facit vetus loci traditio, certis etiam scriptis antiquis affirmata, fuisse in Pratulongo abbatissam S. Bernardi quamdam sororem, cujus in gratiam et domui Fontanenses et Sombornionenses Domini bona plurima contulerint. Exstant horum beneficiorum testes antiquæ tabulæ, quas autographas diligenter excussimus: quarum ex unis habetur eam domum fundatam et ædificatam, presentibus et curantibus inter cæteros Bernardo 401 Clarevallensi abbate, et Godefrido Lingonensi episcopo. At cum Bernardo duæ tantum in sæculo diætæ sint sorores, Humbelina germana unica altera fratria, scilicet

Guidonis ejus fratris conjux, vulgo soror quoque nuncupata; et Humbelinam affirmet Guillelmus abbas lib. i de Vita S. Bernardi, cap. 6, monialem factam in Julleio, ibidemque mortuam testetur auctor Vitæ beati Petri, prioris tum Juliensis, piam animam Deo commendante inter alios ipso ejus fratre S. Bernardo, restat ut Guidonis conjux ea intelligenda sit Bernardi soror, quæ in Pratilongi monasterio vitam egerit. Audivimus præterea ex ore antiquæ abbatissæ de Pralon, quod cum ante aliquot annos, nimis depressum, eoque humidius oratorii solum, ingesta materie aliquot pedibus attolli curaret (unde tumulos quamplurimos moveri necesse fuit), inventum esse in Beatæ Mariæ sacello plumbeum loculum, quo S. Bernardi cujusdam sororis ossa concludi fama erat. Et habent in sacratio suo Pratilongi sanctimoniales, B. Bernardi lipsana complura, inter quæ est alba et casula quibus indutus sacris operabatur; et calix ex argento deaurato, patere instar latus ac parum profundus, illique alteri persimilis, quem etiamnum Clarevallenses ut S. Bernardi ipsissimum calicem religiose asservant.

SECTIO TERTIA.

Nec S. Bernardi germana, nec fratria, fuere Cisterciensis Ordinis moniales, sed Benedictinæ nigre.

Digredior tantisper, ut quas et nobiles et moniales asserui, illas in monialium statu Ordini suo restituam. Pendet nodi hujus solutio ex natura **402** Regulæ earum domorum in quibus illæ versatæ sunt. Humbelinam dixi in Juliaco et professam esse, et mortuam; conjugem porro Guidonis, velatam quidem fuisse apud Julleium, inde vero in Pratumlongum translata, ibi vitam clausisse. Est hodieque Pratilongi monasterium, fuitque ab ortu suo Ordinis nigri Benedictinarum. Unde est quod ejus loci moniales ante aliquot sæcula, in libello supplicii ad regem pro recuperanda villa Changeio, tunc alienata, esse se profitentur Ordinis S. Benigni Divionensis, hoc est Ordinis Benedicti, quem tunc tenebant, tenentque etiamnum monachi Benigniaci. Nec minus id certum de Juliaco; quippe fundato a Milone Barri ad Sequanam comite, et Guidoni Molismensi abbati attributo, et a monachis Molismensibus Benedictinis ad hanc usque diem administrato. Nam et beatus Petrus prior Juliensis, qui Humbelinæ ibidem morienti adfuit, monachus erat Molismensis, qui sanctum Robertum e Cistercio Molismum redire jussum comitatus est; et destructo Juliensi parthenone, quod ex illo solum restat sacellum cum titulo prioratus, et ei annexis redditibus, nunc etiam ad Molismensem abbatiam spectat. Ex quo mirum videri possit vix esse rerum Cisterciensium scriptorem ullum, qui Humbelinam si non Cisterciensium feminarum primam insuitricem, certe Ordinis Cisterciensis monialem fuisse non affirmet. Nunquid una vixit Humbelina Cisterciensis inter Benedictinas? Aut si omnes in Julleio moniales Cistercienses fuere,

nunquid regi potuerunt a monachis Molismensibus Benedictinis, albæ a nigris, ut esset Juliicum alieni capitis membrum? Prudenter sane et pie fecerint Ordinis **403** Cisterciensis feminae, si S. Bernardi sororem, eamque vitæ sanctimonia illustrem, sibi patronam adoptent, dum tamen illam, non Cisterciensem, sed Benedictinam fuisse fateantur. De suis exordiis si certi aliquid nosse volunt, intelligant, in pago de Thart, quod unius duntaxat horæ itinere abest a Cistercio, fundari ceptum esse primum Cisterciensis normæ puellarum ascerterium sub Goceranno Lingonensi episcopo, circa annum Christi 1125, perfectumque anno 1132, sub Guilenco ejus successore; abbatissa Elisabeth, et Maria priorissa novæ congregationi præpositis. Hoc monasterium non negaverim ex Juliensi Benedictinarum deductum esse, sicut prius Cisterciense ex Molismensi, ut vere dixerit Guillelmus abbas, loco supra citato, Julleium seu Juliicum propagatum jam per alia loca tum cum ille scriberet. Et videtur Tartense monasterium, ut primum origine, ita cæterorum omnium ejusdem sexus atque Ordinis caput fuisse. Unde in bulla Innocentii papæ III, data anno Christi 1200, octodecim numerantur ad Tartum pertinentes abbatiæ: quarum abbatissas singulis annis, in festo S. Michaelis, ad abbatiam de Thart olim convenire solitas esse ad capitulum generale, cui præerat abbas ipse Cisterciensis, aut alius quis ejus vice, testatur Guido abbas Cisterciensis, *abbatiam de Thart propriam filiam domus Cisterciensis* appellans, ac verisimillimum faciens, quod ex Tartio, per octodecim illas ejus propagines, cætera omnia, aut pleraque Cisterciensis Ordinis puellarum cœnobita derivata sint. Habuit sane Tartensis domus inter illustres moniales suas, etiam Adelheydem Lotharii imp. sororem, Simonis I ducis Lotharingiæ **404** viduam, matrem Matthæi Lotharingiæ ducis, et fratris ejus Balduini, ac sororis Agathæ Burgundiæ comitissæ: quæ quidem Adelhays, ut testatur Matthæus dux, ejus filius ad annum 1142, *mutatione dextera Excelsi pauperibus et spiritu, sanctæ conversationis propositum habitum susceperat, in ecclesia et congregatione Tartensi*. Hoc quoque monasterium Tartense, quondam opibus et religione inclitum, nunc desertum est a monialibus, Divionem transductis ex anno Christi 1623. Ita Juliicum et Tartum, sanctimonialium duæ illæ nominatissimæ domus, quas Molismensium ac Cisterciensium disciplinæ primæ æstus protulerant, hodie nihil habent antiquæ religionis, præter tot sanctorum virginum pios cineres, quos in æterni Sponsi amplexus dies mundi suprema excitabit.

SECTIO QUARTA.

S. Bernardus ex patre equestris ordinis fuit, quem militiam tunc appellabant, et in eo gradu, antiquæ puræque originis.

Fuit olim militia fere duplex, altera officii seu ministerii, altera dignitatis et honoris. Ministerii

militia, alia armata, alia urbana seu civilis. Armata rursus subdivisa in castrensem quæ adversus hostem emittitur; et præsiariam, cui urbium arciumque committitur cura. Civilis triplex: palatina, quæ in familia principis, togata seu forensis, quæ in judiciis; et litterata, quæ publicis rescriptis intenta. De quibus erudite Carolus Loyseau, lib. i De juribus officiorum, cap. 1, recte admonens **405** armis quoque succinctam esse militiam Palatinam, sed fere ad pompam, non, ut quæ proprie armata dicitur, ad rem gerendam.

Dignitatis sive honoris militia, vix alia fuit apud Romanos ab ejus militia, quam officii diximus, superioribus gradibus vel præfecturis, puta tribunorum, primiceriorum, senatorum, ducenariorum, biarchorum, circitorum, et aliorum officii, de quibus Hieronymus adversus Jovinianum, et cæteri qui de re militari. Sed apud gentes quæ Romanorum imperium per Europam occuparunt, alia quædam fuit militia honoraria, quam Galli *chevalerie* vulgo nuncupant, quæ gradum quemdam habet nobilitatis supra communem; plane ut barones nostri, vel potius equites torquati, quos vocant *chevaliers de l'Ordre*, sic dicti a torque, sive militia, sive equestris ordinis insigni. Hanc media sæcula, *xxx' & cxxiv'*, *militiam*, et qui ad eam proveci essent, *milites* dixerunt. Unde est quod nobilissimos quosque viros, qui neque comites, nec duces, nec principes essent, passim milites nuncupatos cernere est in antiquis tabulis, in epitaphiis, in necrologiis, imo qui in Latinis scriptis milites, eosdem ipsos in Gallicis *chevaliers* appellatos. Et hodieque in senatu Parisiensi, ubi senatorum omnium nomina Latine more majorum recitari quotannis solent, primus præses militis titulo honestatur, cum idem in aliis regni parlamenti dicatur Gallice *chevalier*. Conferendæ hujus militiae varii apud varias nationes fuerunt ritus, varique insignia, quæ meum non est hoc loco persequi. Duplex ad illam via, genus, et res gestæ: patuit enim semper in omni bene constituta republica, a Virtutis templo ad templum **406** Honoris transitus: quod vel ex Friderici II imp. rescripto intelligi potest, apud Petrum de Vineis, lib. vi epistolarum, cap. 47, quo imperator quemdam militem creat, de sua majestate bene meritum, cujus pater miles non fuerat; quanquam, inquit, *nostris constitutionibus caveatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere militum non nascuntur*. Intellige, nisi propria virtute, et rebus præclare gestis eam sibi a principe gratiam promereantur. Sane sicut de consulari dictum in Novella imp. Theodosii et Valentiniiani, tit. 46, *De honoratis, et quis in gradu præferatur*, eo Augustos quoque fuisse decoratos, ita certum est hæc militia etiam comitum ac ducum, imo et regum ipsorum filios ornari solitos. Itaque in Necrologio Benigniano ad vii Kalendas Februarii, obiit se legitur *Henricus miles, noster amicus*, non alius certe a Roberti ducis filio, Roberti regis nepote, patre Hugonis et Odonis Burgundiæ ducum,

nec non et Henrici Lusitanorum regum parentis cujus anniversarium postridie, id est vi Kalendas Februarii celebrandum, ejus filius dux Odo I in S. Sequani monasterio fundavit, certis in id officii annis redditibus constitutis. Cur autem moriens Henricus sola militis appellatione ornatus est, ea fuit ratio, quia ante patrem Robertum ducem e vivis excessit; alioqui dux et censendus et appellandus, nisi ducatum ab avo in nepotes transmittendum ipse patri decedens reliquisset. Sexcenta occurrunt similia illustrium, adeoque regionum juvenum exempla, qui et milites creati, et dicti sunt cum id ætas et vitæ conditio tulit. Etenim militum liberi, nobiles quidem omnes fuerunt, et militaris, sive equestris, ut nunc loquimur, Ordinis, at non milites, nisi **407** postquam per cingulum et gladium, aliove ritu milites a principe sunt effecti. Ipse Tecelinus, ex milite post filios monachus, nullum nisi monachi titulum moriens tulit. Necrologium S. Benigni, in *Idus Aprilis obiit Tecelinus monachus, pater domni Bernardi abbatis Clarevallensis*. Sic et Bernardus ipse, nusquam miles, quia ad vitam clericalem a puero destinatus, militis tamen filius fuit, eoque cæteris nobilibus uno saltem gradu prior.

Sed fuerunt horum militum varii quasi ordines, si genus, seu nobilitatem ex militia derivatam spectes. Quidam ex his novi homines, hoc est primi e sua progenie ob egregium aliquod facinus, et patriæ vel principi navatam operam, militia donati. Alii ex avorum militum longa serie progeniti. Hi si quatuor, aut plures majorem suorum lineas, a paterno maternoque latere, in eo militiae gradu stetisse approbassent, eo certe novis militibus, aut novorum militum filiis censebantur nobiliores. Hoc mirum fuit genus S. Bernardi, cujus pater Tecelinus a Guillelmo, lib. i Vitæ, cap. 1, *vir antiquæ et legitime militiae* fuisse asseritur. Cujus vim dicti non perceperit Gallicus interpres, de Tecelino scribens, *qu'il passa beaucoup de temps dans les charges de la guerre qu'il exerça dignement*. Quidquid enim sit de armata aut palatina militia, cui adscriptum Tecelinum nec asserimus, nec negamus, eas tamen voces ex illius sæculi usu sic interpretamur, quod Tecelinus novus miles non fuerit, aut e sua familia in Ordine illo primus, sed ex militaris gradus avorum longa, perpetuaque serie ortus: quod Gallice diceremus, *de l'ancienne chevalerie, sans tache ou mésalliance en son extraction de plusieurs lignes, ou de temps immémorial*. Atque hæc non **408** parum confirmarentur, si pro certo haberetur Tecelinum ortum fuisse ex nobilissimis et equestris ordinis dominis Castellionis ad Sequanam, ut asseruit Guillelmus Paradinus libro De antiquo statu Burgundionum, pag. 93 et 140, et lib. ii Annalium Burgundiæ, pag. 189, fortasse ex genealogia S. Bernardi, quæ descripta fuisse dicitur in Fontanensi abbacia, prope Montembarrum; in qua Tecelinus ponitur filius Werriçi comitis Castellionensis, fra-

ter autem Godefridi episcopi Lingonensis, et Andreae militis Templi; aliaque nonnulla inseruntur in S. Bernardi tum paterno tum materno stemmate, quae majori probatione indigerent ad fidem faciendam. Spectasse etiam potuit Paradinus Robertum de Monte in Appendice ad Sigeberti Chronicon, ubi, ad annum 1115, S. Bernardum et *genere clarum, et Castellione castro Burgundiae oriundum* facit, quae fuit etiam assertio Vincentii Burgundi, vulgo dicti Bellovacensis, in Speculo Historiali, tom. IV, lib. xxvii, cap. 22; Baptistae Platinae in Vitis Pontificum, in Paschali II; Hartmanni Schedel in Chronico Chronicorum, edito Nurembergae, 1493, fol. 198; Jacobi Philippi Bergomatis, lib. xii Supplementi Chronicarum, et Pauli Aemilii lib. v De gestis Francorum, in Ludovici Crasso et Juniore: quorum omnium dubia est assertio. Quamvis enim Castellione ad Sequanam per aliquot annos sub litterarum magistris versatus sit Bernardus adhuc puer, Fontanis tamen natum constat ex Guillelmo abbate, et Joanne Eremita in ejus Vitis. Hinc tamen Paradino videtur nata occasio dicendi Fontanas juris fuisse ac domini Castellionensium veterum Toparcharum, ut videlicet cum legeremus S. Bernardum ortu et domo Fontanensem, 409 eo quoque familia Castellionensem esse non dubitarem. At nos infra de S. Bernardi genealogia Fontanetensi accuratius disputabimus. Nobis nunc sit satis Guillelmus abbas, quo auctore constat, antiquae et legitimae virum militiae fuisse Tecelinum.

Ad cujus etiam dignitatem illud accedit non exigui momenti, quod in tabulis Hugonis II Burgundiae ducis, de cella Floriacensi ad Oscaram pro S. Marcelli Cabilonensis monasterio datis anno Christi 1104, inter proceres ducis familiares, primo loco post Rainerium ducis dapiferum censetur Tescelinus idem, agnomine Sorus, ante Bernardum de Monteforti, Warnerium de Sumberrone, aliosque nobilissimos viros. Tabulas ipsas dabimus in Probationibus.

SECTIO QUINTA.

S. Bernardus per matrem Alaysiam de Montebarro, ex comitibus Tornodorensibus, imo ex antiquis Burgundiae ducibus originem traxit.

De S. Bernardi origine ut fidem facerent recentiores, sectione prima a nobis laudati, debuerant ex antiquioribus testimonium aliquod protulisse. Hoc nobis Deo favente compertum est ex Chronico S. Petri Vivi Senonensis, et ex Joanne Eremita in Vita S. Bernardi, quam vulgaris illius, et antiquioris quae quinque libris constat, appendicem quamdam et supplementum esse voluit. Ordior a Joanne Eremita, qui sic ait de ejus genere: *Beatissimus igitur Bernardus, in pago Lingonensi, 110 Fontanis oppido patris sui, digno propagine oriundus fuit: carnis quidem prosapia nobilis, sed culmine mentis nobilior. Genitor ejus Tescelinus nomine; genitrix vero Aelais, filia Bernardi Montis Barri domini, viri potentis, et magni secundum saeculi dignitatem, et ex*

antiqua, sicut asserunt multi, Burgundiae ducem generositate trahens originem. Scribebat Joannes, prior, ut videtur, Clarevallensis et ex familia, non ex vitae solitariae ratione dictus Eremita, ad Petrum episcopum Tusculanum, et ad Herbertum ex monacho Claravallis Turritanum in Sardinia archiepiscopum; annis plus minus triginta post obitum S. Bernardi. Si jam tum multorum assertio erat, Bernardi maternum genus ex antiquis Burgundiae ducibus propagatum esse, quis hoc ipsum nunc prudenter negaverit? Nec vero hinc sequi putamus consanguineum fuisse Bernardum illorum Burgundiae ducum, qui ex Roberto rege orti sunt; vel eorum qui nunc sunt, Hispaniae, Galliae, aut Lusitaniae regum. Nam illa verba, sicut asserunt multi, satis ostendunt, longius repetitam fuisse illam a ducibus originem, quam a Roberto duce, Roberti regis filio, qui non totis centum annis Joannem Eremitam praecesserat; et dubium relinquit an ex Hugonis Magni genere, aut Richardi, aut Manassis, aut etiam priorum illorum quibus ex regum munere atque arbitrio personale erat, et ad certum tempus, non autem perpetuum, ac multo minus haereditarium officium ducatus.

Jam originem S. Bernardi ex comitibus Tornodorensibus sic demonstro. Refertur in Chronico S. Petri Vivi Senonensis, ad annos Christi 745, 1065, 1113 et 1114, S. Ebbonem ex comite Tornodorensi monachum 411 S. Petri Vivi, indeque abbatem, ac demum Senonensem archiepiscopum sorores habuisse Ingoaram et Leoteriam; quae de sua hereditate contulerunt monasterio S. Petri Vivi, inter alia, Rictiacum et Pauliacum villas, in quibus postmodum quartam partem Bernardus Miles, Montis Barri dominus, et Humberga ejus uxor, anno 1065, à Gerberto S. Petri abbate receperunt. Sed et eorum filii Milo et Rainardus, censuales has villas, de manu abbatum S. Petri Vivi, post suos proavos tenuerunt; Milo quidem Pauliacum, quam abbatum Molismensi vendidit, anno 1113, denariorum libris centum et quinquaginta, mox anno eodem monachus factus, Rictiacum autem Rainardus.

Atque ex hoc Chronico Senonensi habemus primo D Milonem, quia, ex anno 1113, monachus factus asseritur, non in Claravalle ut quorundam opinio fuit, sed apud Cistercium, cum S. Bernardo, cujus erat avunculus, monasticum habitum suscepisse, unde in Clarevallense primum, tum in Fontenetense monasteria transivit.

2. Humbergae nomen, ex quo per *μείστιν* Humbelina, in S. Bernardi sororem ab avia materna derivatum fuisse. Sic enim eam appellat auctor Vitae B. Petri prioris Juliensis, cujus inter manus beatum spiritum illa efflavit.

3. Fuisse Humbergam S. Bernardi aviam maternam, aut certe ejus conjugem Bernardum, ex comitibus Tornodorensibus, ut qui in eorum alodo, nempe in Pauliaco et Rictiaco villis partem saltem aliquam possederint: cum alioqui totas eas villas,

Milo et Rainardus eorum 412 filii, licet comitum Tornodorensium non forent consanguinei, de S. Petri Vivi abbatum beneficio, sub censu possedissee potuerint.

4. Haud vere referri ex Chronico S. Petri Vivi, a Petro Roverio in Reomao, in Bernardo II, abbate Reomaensi XLI, pag. 183, Milonem de Montebarro, Rainardi filium fuisse, cum id nusquam affirmetur in eo Chronico, et constet ex tabulis autographis Fontenetensibus, Rainardi fratrem fuisse Milonem, et utriusque sororem Alaydem qua matre S. Bernardus genitus est: hos porro omnes patre natos Bernardo, matre autem Humberga Montis Barri dominis, partim habeatur ex Vita S. Bernardi, auctor Joanne Eremita, partim ex Chronico S. Petri Vivi, ad annum 1065.

5. Montebarrum, et Montebardum promiscue usurpari docet Chronicon S. Petri Vivi citatis locis: eamque toparchiam, comitatus titulo, saltem per aliquod tempus praefulsisse significat, ubi meminuit litis motae inter comitem de Montebardo, et Clarembaudum de Capis, ut mirum non sit junctas tum fuisse affinitate Montisbarri ac Tornodorensium familias, cum eodem utraque comitivae honore atque ordine censeretur. Atque hinc Joanni Eremitae, vel potius Roberto abbati, qui S. Bernardi sobrinus fuit, fides astruitur, asserentibus Alaydem de Montebarro qua matre hic natus est, de multorum sententia ex antiqua Burgundiae ducum generositate traxisse originem. Unde etiam conjecturae locus, aperitur, illum reges quoque ipsos affinitate contigisse. Enubentibus enim prisco illo aeo regis puellis, regumque fratribus natu minoribus, regiae ipsae prosapiae in ducum 413 et comitum familias effusa apparere, adeo ut quamvis horum esset impar dignitas, tamen esset sanguis idem: quod videre est in Burgundiae, Provinciae, Aquitaniae, Campaniae aliisque ditionis Francicae seu ducibus, seu comitibus, qui pene omnes, ut norunt genealogi, regis consanguinitatibus gloriabantur.

SECTIO SEXTA.

De nobilitate Aalysiae S. Bernardi matris, solvitur nodus ex ejus die obitus ad Kalendas Septembris adnotato in Necrologiis Benignianis, in quibus absque ullo clari generis titulo, laica duntaxat nuncupatur.

Aalysiae sive Aalydis S. Bernardi matris diem obitus designavit Henriquez in Menologio Cisterciensi quartam mensis Aprilis, eo nimirum argumento, quod eam legisset excessisse e vivis ipsa S. Ambrosii festa die. Sane quamvis Ambrosium Mediolanensem Romana Ecclesia praecipue colat VII Idus Decembris, quae dies est ordinationis ejus, illum tamen ex Paulino in ejus Vita et aliis obiisse constat, Caesario et Attico consulibus, Christi secundum aeram vulgarem anno 397, Sabbato sancto, quae tum dies incidebat in quartam Aprilis: quam diem aliae Ecclesiae quamplurimae Ambrosio festam agunt. Joannes Eremita, relatu Roberti abbatis,

qui S. Bernardi consobrinus fuit, Aalydem refert obiisse festo die S. Ambrosii, cujus cultui impense dedita erat. Guillelmus Flamengus, olim canonicus Lingonensis, in Vita S. Bernardi septem libris Gallice a se conscripta 414 Ambrosium hic accipit doctorem, adeoque Mediolanensem episcopum. Flamengum Gundisalvus de Silva Lusitanice reddidit. Hinc late propagata opinio de obitu Aalysiae in S. Ambrosii Mediolanensis episcopi et Ecclesiae doctoris festum diem concurrente. At sanctum hunc Ambrosium nusquam Joannes Eremita vel doctorem dicit, vel Mediolanensem. Alius fuit Ambrosius (frequentius *Ambrosianus* appellatus) vici et castri Fontanarum patronus, quem solemnibus officiis a loci domina quotannis coli solitum longe est verisimilius. Hujus Ambrosiniani natale etiamnum agitur, et post omnem memoriam actum est in parochia Fontanensi Kalendis Septembris: quod probant S. Stephani Divioaensis quingentis amplius abhinc annis confectae tabulae.

Nunc vide quid habeant Necrologia vetera Benignianorum, apud quos matronae sanctissimae corpus sepulturae traditum est. *Kalendis Septembris obiit Alaysa laica.* In altero exemplari legitur *Alaysa*. Ac ne dubites S. Bernardi matrem ipsam his designari verbis, scito in iisdem obituum libris, multas ascriptas esse sanctimoniales, ex feminis laicis Cunigundem imperatricem v Nonas Martii; aliquot praeterea reginas, ducissas, comitissas, ceteras quamlibet genere illustres, aut militum, sive equestrii ordinis virorum, uxores, laicas tantum nuncupari et nihil supra. Modestia haec fuit prisca illius aevi, et mos receptissimus. Ut nihil mireris, S. Bernardi matri nobilissimae, et Tecelini militis conjugii, solam hanc *laicam* appellationem ascribi, ac jam ne dubites, diem primum mensis Septembris, Alaydi, sive Alaisae 415 fuisse supremam. Quod et maxime ex eo confirmatur, quia cum tam illustris matrona ad S. Benignum sepulta in Benigniano Necrologio non potuerit praetermitti, nullam tamen hujus nominis feminam, vel quarta Aprilis, vel Decembris septima, aut alia quavis die in duobus ejus monasterii Necrologiis adnotatam reperire est, quae non aut ducissae, aut sanctimoniales appellatione, aliove caractere a S. Bernardi genitrice distinguatur. Quis porro fuerit sanctus ille Ambrosianus, aut ubi terrarum vixerit, non ausim affirmare. Suspecta enim est mihi ejus Vita, quam exhibet codex Fontanensis, vix ante octoginta annos conscriptus: in quo natus legitur in urbe Sarmatica Iberiae Asiae, episcopus Sarlatensis post Nicephorum, et denique multarum palmarum nobilis martyr. Sarlatensem quidem episcopatum in provincia Burdegalensi institutum lego a Joanne papa XXII, ex anno Christi 1317, Sarlatensem aliam sedem episcopalem in orbe Christiano non reperio, sicut neque urbem nomine Sarmaticam. Tantum observo, ut jam monui, coli Fontanis sanctum Ambrosianum Kalendis Septembris, ut proprium loci patronum, quamvis